

BIRGER HAGÅRD:

Östeuropa

Efter händelserna i Tjeckoslovakien i höstas ökade helt naturligt efterfrågan på information om vad som egentligen sker i den östra delen av vår världsdel. Mycket påpassligt skyndade sig Bonniers att på svenska ge ut en bok av en av de få skandinaver, som ägnat denna del av världen ett speciellt intresse. *Jahn Otto Johansen* är utrikespolitisk redaktör vid norsk TV och medarbetare i *Arbeiderbladet*. Hans bok, *"Östeuropa i omvandling"* (Aldus, 12:50) utgör till största delen en översättning av det norska originalet från 1965 men en viss överarbetning av manuskriptet har skett. Bl a är två kapitel, om Östtyskland och Jugoslavien nyskrivna.

Östeuropa i omvandling har tyvärr tillkommit i största hast. Efter ett intressant översiktskapitel över den politiska och ekonomiska utvecklingen i Östeuropa som helhet följer en länderöversikt, där analysen ibland är genomarbetad och förd fram till hösten 1968 med största noggrannhet men ibland ger ett intryck av ytlighet och föråldrade uppgifter. Författaren faller också ofta för frestelsen att blanda samman analys och reportage. Många av de slutsatser han drar är genomtänkta och intresseväckande men kopplas ofta omotiverat samman med redogörelser för samtal och intervjuer, vilka som bevismaterial saknar varje värde och vars äkthet naturligtvis är helt okontrollerbara. Det är uppenbart, att en smula lokalkolorit ofta lättar upp texten men för den seriöse läsaren kan det också verka irriterande. Jahn Otto Johansen skulle utan tvekan vara förmögen att skriva en bok om Östeuropa utan att ständigt påminna om att "Johansen was there".

Johansen erinrar inledningsvis om de stora skillnaderna mellan de östeuropeiska staterna befolkningsmässigt, religiöst, språkligt och beträffande de historiska traditionerna och då inte minst inställningen till ryssar-

na. Har man olikheterna i minnet är det lättare att förstå de skilda vägar, som länderna vandrat. I Jugoslavien och Albanien kom kommunisterna till makten utan egentligt stöd av Röda armén. Tjeckoslovakien, Polen och Bulgarien är slaviska länder. Det senare har alltid framstått som hundra procentigt Moskvatrogen. I Rumänien spelade kommunistpartiet ingen egentlig roll före andra världskriget. Exempelen på skillnaderna är många.

Nationalismen

Nationalismen är i dag en av de starkaste krafterna i Östeuropa och den, som sannolikt kommer att bereda Sovjet de största svårigheterna. Det är inte längre fråga om en monolit, som går Moskvas ärenden. Bäst åskådliggöres kanske detta av Johansens redogörelse för hur Comecon misslyckats. De olika länderna har visat sig betydligt mera intresserade av sin nationella suveränitet än att utveckla en mer omfattande ekonomisk integration.

Med särskilt intresse tar man del av Johansens redogörelse för Jugoslavien, det land, om vilket han torde ha den största kännedomen. Skall den ekonomiska nyorienteringen leda till en marknadsekonomi? Kommer vi att få ett flerpartisystem eller kommer utvecklingen i stället att gå emot något som liknar en korporativ stat? Med stor sakkännedom redovisar författaren den diskussion som förs inom landet.

Östeuropa i omvandling fyller med alla sina brister likväl ett länge eftersatt behov. Boken visar med eftertryck vilka svårigheter som uppstår i kommunistländerna, då det står klart, att de primitiva grundsatserna i stalinismen—leninismen eller för den delen också marxismen inte går att förena med utveckling till ett modernt komplicerat industrisamhälle.